

Rostfria stål i BASTA-systemet och Byggvarubedömningen (BVB)

BASTA och BVB har beslutat om en möjlighet att göra avsteg från kravet om bedömning på ämnesnivå för legeringar av rostfritt stål.

Rostfria stål är legeringar av metallerna järn och krom samt i många fall nickel. Innehållet av främst nickel i relativt höga halter har hittills gjort att rostfria stål inte ansetts klara kriterierna i BASTA-systemet och BVB. Orsaken är att man idag vet att nickel orsakar hälsoskador vid lång eller upprepad exponering, kan orsaka allergiska hudreaktioner samt misstänks kunna orsaka cancer.

En litteraturstudie genomförd av det finska arbetsmiljöinstitutet¹, har gått igenom kunskapsläget avseende miljö- och hälsoegenskaper hos rostfritt stål. Studiens vetenskapliga kvalitet och slutsatser har nu analyserats av en av BASTA anlitad oberoende expert², som bekräftar slutsatserna funna i studien.

Kortfattat kan slutsatserna utifrån dagens kunskap sammanfattas med att rostfritt stål ur ett toxikologiskt perspektiv kan anses utgöra ett eget ämne vilket bedöms utifrån legeringens egenskaper och inte de ingående metallernas egenskaper. Resonemanget har lagligt stöd i den europeiska klassificeringslagstiftningen (CLP)^{3,4} avseende legeringar.

Studien visar att avgivningen av nickel från legeringar av rostfritt stål är mycket lägre, i vissa studier mer än 1000 gånger lägre, än från ren nickel, vilket leder till slutsatsen att legeringarna har mycket låg giftighet och inte är cancerframkallande eller orsakar allergi. Även om det finns skillnader i avgivning av nickel från olika typer av rostfritt stål så är dessa mycket små jämfört med avgivningen av nickel från den rena metallen. Den låga avgivningen beror på det rostfria stålets normalt goda korrosionsbeständighet.

Svavellegerade stålsorter (rostfritt automatstål) som används för sina spånavskiljande egenskaper, uppvisar dock sämre korrosionsbeständighet och därmed en högre avgivning av nickel. Inom EU har det framförts rekommendationer att denna typ av rostfritt stål inte bör användas i applikationer som medför kontinuerlig kontakt med huden. Även om byggvaror normalt inte kommer i kontinuerlig kontakt med hud är det viktigt att ta hänsyn till denna ökade risk för exponering av nickel vid bedömningar av byggvaror som innehåller rostfritt stål.

Ett annat viktigt förbehåll för att få dispens från bedömning på ämnesnivå i BASTA och Byggvarubedömningen är att rostfria stål inte får innehålla ämnen med utfasningsegenskaper, enligt definitionen i Kemikalieinspektionens Prioriteringsguide PRIO⁵ (Kemikalieinspektionen, 2012). I enlighet med det nationella miljö kvalitetsmålet "giftfri miljö" anses det att ämnen med utfasningsegenskaper är oönskade i byggvaror, oavsett legeringens egenskaper.

Mot denna bakgrund blir bedömningen att rostfritt stål klarar kriterierna i BASTA och BVB om:

1. De återfinns i listan "Ett urval rostfria stål som uppfyller egenskapskriterierna enligt BASTA och Byggvarubedömningen, BVB" från Jernkontoret och Stålbyggnadsinstitutet
2. De dels inte innehåller ämnen med utfasningsegenskaper över kriteriernas högst tillåtna halter och dels
 - a. innehåller mindre än 1 % nickel
eller
 - b. innehåller mindre än 0,1 % svavel
eller
 - c. att standard in vitro test (EN 1811, CEN reference test method) visar att dess avgivning av nickel är < 0.5 µg/cm²/vecka i enlighet med CLP

För frågor angående specifika varor, kontakta din leverantör av rostfritt stål. För mer allmänna frågor kring rostfritt stål, kontakta Jernkontoret eller Stålbyggnadsinstitutet.

Observera att ovanstående enbart gäller för det rostfria stålet och inte för dess eventuella ytbeläggningar. Ytbehandlingen bedöms utifrån det sedvanliga tillvägagångssättet i BASTA-systemet där alla ingående ämnen tas med i bedömningen och stäms av mot BASTA-systemets kriterier. Halterna av de ämnen som ingår i ev. ytbehandling beräknas i förhållande till totalvikten av den ytbehandlade komponenten.

Referenser

1. Santonen, T., Stockmann-Juvala, H., Zittin, A. (2010). Review on toxicity of stainless steel. Finnish Institute of Occupational Health. ISBN 978-952-261-039-3.
http://www.ttl.fi/en/publications/Electronic_publications/Documents/Stainless_steel.pdf
2. Jönsson, Anders (2012). Utvärdering av human- och ekotoxikologiska egenskaper hos rostfritt stål. IVL Svenska Miljöinstitutet.
3. European Chemicals Agency, ECHA (2009). Guidance on the Application of the CLP Criteria.
http://echa.europa.eu/documents/10162/13643/clp_env_complete_and_hh_introduction_consolidated_peg_final_clean.pdf
4. Kemikalieinspektionen (2011) Måste legeringar klassificeras, märkas och anmälas enligt CLP-förordningen? <http://www.kemi.se/sv/Innehall/Fragor-och-svar/CLP/3-Tillampningsomrade-och-undantag-enligt-CLP-forordningen/Maste-legeringar-klassificeras-markas-och-anmalas-enligt-CLP-forordningen/>
5. Kemikalieinspektionen (2012). Prioriteringsguiden – PRIO
http://www2.kemi.se/templates/PRIOframes_4045.aspx